

Тверда Т. В. Формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти: теоретичний аспект. *Майстерність комунікації у мистецькій і професійній освіті: збірник наукових праць* / за заг. Ред. Н.С.Колесник, О. М. Піддубної, О. М. Марущак. – Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2020. – Ч.1. С. 266–268.

Т. В. Тверда,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри лінгвометодики та культури фахової мови **Підгурська В. Ю.**
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти: теоретичний аспект

Формування комунікативної компетентності учнів початкових класів на уроках рідної мови в умовах НУШ набуває особливого значення. Адже саме від того, як учні оволодіють рідною мовою і мовленням, залежатимуть не тільки подальші успіхи з усіх навчальних предметів, але й їхній особистісний, соціальний та інтелектуальний розвиток. Тому одним з основних завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року є створення умов для формування й удосконалення умінь і навичок здобувачів освіти щодо володіння рідною мовою в усіх сферах і видах мовленнєвої діяльності. Згідно з концепцією "Нова українська школа", розвиток мовлення, формування мовної особистості здобувача освіти – пріоритетний принцип навчання української мови.

Формування мовної особистості здобувачів освіти має здійснюватися з урахуванням компетентнісного підходу на основі ключових компетентностей, про що наголошено в Державному стандарті початкової освіти. Зокрема, здобувачі освіти мають вільно володіти державною мовою, що передбачає уміння усно й письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування

та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях [1]. У зв'язку з цим, мета початкової мовної освіти полягає у засвоєнні здобувачами освіти доступного й необхідного обсягу знань із мови навчання, в опануванні всіх видів мовленнєвої діяльності, у набутті достатнього особистого досвіду культури спілкування й співпраці в різних видах діяльності.

Комунікативна компетентність є ключовою в освітньому процесі, тісно пов'язана зі спілкуванням та комунікацією, тому вивчається різними науковими галузями (психологією, лінгвістикою, педагогікою). У контексті нашого дослідження нас цікавить комунікативна компетентність, яка формується в процесі спілкування рідною мовою. Тому з'ясуємо сутність цього поняття саме під цим кутом зору. Низка науковців дають такі визначення цієї дефініції, а саме: Г. Шелехова наголошує, що комунікативна компетентність передбачає вміння взаємодіяти з людьми й подіями, працювати в групі, презентувати себе засобами мовленнєвої комунікації. Комунікативна компетентність (предметна), яка є невід'ємним складником структури змісту мовної освіти, передбачає оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності, основами культури усного й писемного мовлення, базовими вміннями й навичками використання мови в різних сферах і ситуаціях [6, с. 144]. Л. Мамчур переконана, що комунікативна компетентність учня – це сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах й обставинах із різними комунікантами; знання вербальних і невербальних засобів взаємодії; умінь та навичок ефективного застосування їх у конкретній ситуації спілкування [3, с. 14]. Нам імпонує визначення О. Марущак, яка тлумачить поняття комунікативної компетентності молодших школярів як "інтегральну якість особистості, що виявляється в здатності формувати мотиваційно-ціннісну основу спілкування; оволодівати і застосовувати мовні знання, уміння й навички; встановлювати і підтримувати контакти з іншими людьми, використовуючи різні способи взаємодії;

ефективно працювати в групах; володіти різними соціальними ролями" [5, с. 16].

Комунікативна компетентність розглядається в сучасній лінгводидактиці як складне утворення, багатогранне поняття, яке поєднує різні складники. Науковці Горошкіна О. та Караман С. тлумачать комунікативну компетентність як родове поняття, що містить у своїй структурі видові (мовну, мовленнєву, соціокультурну, стратегічну) компетентності [4, с. 227].

Дещо іншу структуру комунікативної компетентності подає вчений Д. Ізаренков, який виокремлює три її складові, а саме: а) мовна компетенція, б) предметна компетенція, в) прагматична компетенція [2].

Спираючись на підходи дослідників Горошкіної О., Карамана С., Ізаренкова Д., у складі комунікативної компетентності молодших школярів виокремлюємо мовну, мовленнєву, соціокультурну та діяльнісну компетентності.

У початковому курсі вивчення української мови значна увага приділяється мовленнєвому розвитку учнів та їхній мовній освіті. Тому особливого значення в процесі формування комунікативної компетентності учнів початкових класів на уроках рідної мови приділяють розвитку таких складових комунікативної компетентності, як мовна та мовленнєва. Відтак, зупинимось детальніше на їх характеристичі.

Спираючись на основні праці лінгводидактів М. Вашуленка, М. Пентиліук, під мовною компетентністю учня розуміємо таке інтегративне явище, що охоплює цілу низку спеціальних здібностей, знань, умінь, навичок, стратегій і тактик мовної поведінки, результат засвоєння й усвідомлення норм літературної мови та адекватне їх застосування в конкретних умовах спілкування.

Зміст мовної компетентності вбачаємо у практичному опануванні молодшими школярами рідної мови, її словникового запасу і граматичного ладу, знань норм і правил сучасної української літературної мови та в

дотриманні їх в усних і писемних висловленнях, умілому їх використанні в процесі мовлення.

Щодо структури мовної компетентності учня, то вона утворюється тими компонентами, які відображають базову програму шкільного курсу мови, тобто її формують і наповнюють конкретним змістом такі компетенції: фонетична й орфоепічна, графічна й каліграфічна, лексична й фразеологічна, словотвірна, правописна (орфографічна й пунктуаційна), граматична (морфологічна й синтаксична), стилістична.

Мовленнєва компетентність – це комплексне утворення, що вміщує сукупність відповідних мовленнєвих знань, умінь, навичок та способів мовленнєвої діяльності як здатності адекватно й доречно практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності мовлення [4, с. 171].

Зміст мовленнєвої компетентності молодших школярів вбачаємо в умінні слухати та сприймати інформацію; читати, розуміти та переказувати текст; будувати монологічне та діалогічне мовлення; граматично, синтаксично та стилістично висловлювати власну думку.

Щодо структури мовленнєвої компетентності, то ми поділяємо точку зору лінгводидактів А. Богуш, О. Горошкіної, які у складі мовленнєвої компетентності виокремлюють компетенції в говорінні, аудіюванні, читанні та письмі.

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що формування комунікативної компетентності молодших школярів має займати чільне місце в процесі вивчення рідної мови, носити системний характер і охоплювати всі етапи навчання. На уроках рідної мови мають бути завдання на оволодіння орфографічними та граматичними правилами; розвиток умінь і навичок творчого володіння усним і писемним мовленням у різноманітних ситуаціях тощо.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dano.dp.ua/attachments/article/>.
2. Изаренков Д. И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов / Д. И. Изаренков // Русский язык за рубежом. – 1990. – № 4. – С. 54–60.
3. Мамчур Л. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Л. Мамчур. – Херсон, 2012. – 44 с.
4. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі: посіб. / О. М. Горошкіна, С. О. Караман, З. П. Бакум та ін. ; ред. О. М. Горошкіна, С. О. Караман. – К. : АКМЕ ГРУП, 2015. – 250 с.
5. Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами дитячої періодики : методичні рекомендації / О. М. Марущак. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 134 с.
6. Шелехова Г. Компетентнісний підхід до мовленнєвого розвитку старшокласників в умовах профільного навчання української мови / Г. Шелехова // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Серія: Педагог. науки. – 2010. – № 22 (209). – С. 144–151.